

بيان أنواع الإجماع في الشريعة الإسلامية

So Bandingan Ko Phizosonan O Ijma'

al Khutbah 90

Ki: Alim, Hassanor bin Maka Alapa
al Murshid al Am

al Insan Islamic Assembly of the Philippines

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ
أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا, وَأَشْهَدُ أَلَّا
إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ, اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ
وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَمَنْ اهْتَدَى يَهْدِيهِ إِلَى
يَوْمِ الدِّينِ وَبَعْدُ:

فَيَا عِبَادَ اللَّهِ يَقُولُ الْحَقُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ:

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا
هُمْ يَحْزَنُونَ (البقرة ٣١)

Innalhamda lillāhi nahmaduhu wa nastāinuhu wa nastagfiruh, wa na'ūdubillāhi min shurūri anfusinā wa sayyiāti a'mālinā, man yahdihillāhu falā mudhillalahu, wa may yudhlil falan tajida lahu waliyyan murshidā, wa ash'hadu allā ilāha illallāhu wahdahu lā sharīka lahu, wa ash'hadu anna Mohammadan abduhu wa rasūluh, Allāhumma salli wa sallim wa bārik alā Mohammadin sallallāhu alayhi wa salallama wa alā ālihi wa sahibihi wa manihtadā bihad'yihī ilā yawmidd dīn wa ba'du:

Fayā ibādallāhi, Yaqūlul Haqqu Tabāraka wa Ta'ālā fil Qur'ānil Karīm:

Qulnah bitū minhā jamīan fa'immā ya'tiyannakum minnī hudan faman tabi'a hudāya falā khawfun alayhim wa lā hum yahzanūn (al Baqarah 31).

So langowan a podipodi a go so samporna' a bantog na rk o Allāh (سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى), bantogn tano Skaniyan go mamangni tano ron sa tabang, a go mangni tano Ron sa sapngan Iyan so manga dosa tano, go lomindong tano ko Allāh (سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى) phoon ko manga antiyor o manga ginawa tano, a go so pangararata o manga galbk tano, sa

taw a toroon skaniyan o Allāh (سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى), na da' a makadadag on, na sa taw a dadagn iyan na di nka dn mitoon sa salinggogopa iyan a phakatoro' on.

Manga Oripn o Allah

Aya bandingan tano na so pizosonan o Ijma' ko oriyen o kiakilanga tano ko tokaw niyan a go so bandingan iyan a lankap a go so tindg on o manga ulama ko kakhaadn iyan a go so kapnggolalan iyan.

Mizoson so Ijma' ko andamanaya i kiaparoli niyan sa Ijma' a bathk (Ijma' Sarih إجماع صريح) a go Ijma' a tiargan (Ijma' Sukuti إجماع سكوتي).

So paganay: Na khaadn sa nggolalan ko kiaopakat o manga Mujtahidin sii ko kokoman sa nggolalan sa katharo' a khan'g ko pizakatawan kiran, odi' na galbk a khamasaan kiran langon sii ko masa a satiman sa di siran on makapzopasopak ko katharo' a go galbk.

So ika dowā: Na khaadn sa nggolalan sa makambowat ko sabaad ko manga Mujtahidin so katharo' odi' na galbk oriyen iyan na katokawan o sabagi' a malalamba' sa mlagid o miniado kiran oto antaa ka ba lomiankap sa miabagombar ko kawankawangan iran sa da dn a mapag'ma on sa tomarg siran odi na tomrn siran sa di siran somanka' a go di siran mayon sa bathk sa da' a maaadn roo a nganin a phakasapar kiran ko kapayaga iran ko kasopak. Sa opama ka ayon siran sa bathk na pmbaloy a Ijma' Sarih, na o adn a somanka' kiran na di khaadn so Ijma', sabap roo na mimbaloy ankoto a Ijma' a Ijma' a tiargan (Ijma' Sukuti).

Sa so paganay a soson na da dn a ba on kiazosopaka'i o kalankapan a manga Ulama ko kababaloy niyan a bagr a dalil, ogaid na so ika dowā soson na kiazosopakaan sa manga pamikiran: sa aya kpit o sabagi' na kna' o ba bagr a dalil a mamamantk, adn pman a sagorompong a pitharo' iran a bagr a dalil ogaid na miasobag siran ko soson iyan ino gtas antaa ka antaan a pamikiran, adn pman a ika tlo lompok a ginintas iyan sa amay ka so bilangan o miathk na madakl a di so bilangan o tomirn na khabaloy a bagr a dalil, na amay pman ka so tomirn na madakl a di so mitharo' na di khabaloy a bagr a dalil.

Inidalil o piakada' iyan so kababaloy niyan a bagr a dalil a mamamantk sa mataan a so katrn na khapakay a khabaloy a toos sa kiaayon, na khapakay mambo' a toos sa kiasanka' sa sabap sa kalk, odi na kapamimikiran, odi na kawan ko migay ko smbag o pakaiza', sa igagadong iyan so kasasanka', na so di matatankd na di khabaloy a bagr a dalil batabolabaw ko nganin a iphatoray niyan so katokawi ron sa nggolalan sa gtas.

Inidalil o siran oto a pitharo' iran a skaniyan na bagr a dalil a mamamantk so, opama ka saratn ko kapnggolalan o Ijma' so kabathk o oman i isa ko Mujtahid ko pamikiran iyan odi na so kiaayon iran sa nggolalan sa katharo' na phakatonay oto sa di dn kakhaadn o Ijma' sa dayon sa dayon, ka kagiya di khaparo o ba matimo' so manga taw ko satiman a masa ko satiman a darpa' sa pantag sa an man'g ko oman i isa kiran so lalag iyan, odi na so kan'ga ko pamikiran o sabagi' kiran amay ka mtad sa kokoman so sabagi, go sabnar a miaopakat tano sii ko kababaloy o Ijma' a bagr a dalil a go so kaaadn iyan na khada ankanan a sarat sa aya bo' a khasanaan on na so kakokom o sabagi' sa so sabagi' kiran na tomtrn ko oriyen o katokawi ran on. Sa so katrn na mapiya pn khaparo a mabaloy a toos ko kiasanka ogaid na so kababaloy

niyan a toos ko kiaayon na aya mabagr, ka kagiya so manga Mujtahidin na di kiran khapakay so kattrn ko kaphayaga iran ko kiasopak iran ko kokoman amay ka so kokoman iran na salakaw ko inikokom o pd iran. Na amay ka tomrn siran sank'a'i a masa na so karorona on sa kiapakaayon iran na aya mapnd a di so kaprorana on sa somiopak siran, so pman so katharo' a oba siran maalk odi na maawan odi na mabbngang sa isosoln iran so kasasanka' na di anan khaadn ko manga Mujtahidin sa ba iran ganati so inisarig kiran a so kapayaga ko manga kokoman, na so pman so giikapamimikiran a go so kapphagijtihad na di pn khatarima' ka kagiya so mitharo' ko kabagr a dalil o Ijma' a Sukuti na inisarat iran ko kakhatarima' o kattrn sa khabaloy a kapakaayon so manga sarat a maphakada' iyan ankanan a pamikiran a skaniyan so: Kabaloy oto a sii ko oriyen o katokawi ran on ko kokoman a miakapoon ko sabaad kiran a go miaipos so masa a phakaampl ko kaphamimikiran a go so kapndirogod ko kokoman, go mabaloy a sii oto ko manga kokoman odi na mas'alah a Ijtihad. O pman o maadn ko manga mas'alah a di ron khapakay so kapagijtihad na di khabaloy so kattrn a ba kapakaayon ogaid na kadapay ko miakambowat ko manga salakaw kiran.

Sa amay ka kiatokawan tano a so manga taw a mitharo' ko kababaloy o Ijma' a Sukuti a bagr a dalil na da iran baloya so matag kattrn a dalil ko kiapakaayon, ogaid na skaniyan so kibagakn o tomtrn ko kapayaga niyan ko nganin a matatago' on a makasosopak ko lomiankap a pd sa katharo' a go galbk, go patoray ko Mujtahid a kapayaga niyan ko nganin a matatago' on a pd sa makasosopak ko lomiankap a pd sa smbag ko manga pakaiza' o sabagi' sa di ron khapakay o ba niyan bagakn ko oriyen o kiatokawi niyan ko makasosopak on, sa miaipos mambo' so masa a kaphamimikiran iyan sa di ron khahalal o ba ttrn sa ba niyan pagmaa so matatago' on na amay ka di niyan payagn na maadn oto a dalil sii ko kiapakaayon iyan sankoto a kokoman a miabagombar ka opama ka adn a matatago' on a makasosopak on na payagn iyan ka an lankap ko manga taw sa masopak iyan so katharo' a paganay.

Sa amay ka maknal tano anan na makarayag rki tano so kapn'd o kaptharo'a tano ko kababaloy o Ijma' Sukuti a bagr a dalil.

Sii ko oriyen oto na ptharo'on o mitharo' sa skaniyan na bagr a dalil a gtas: A igira miatankd so Ijma' sa minggolalan sa kiatrn ko kaphayaga ko pamikiran a makaaayon odi na makasosopak na khabaloy a bagr a dalil a gtas ka kagiya so Ijma' na anday katankd iyan na khaadn a datar oto ka kagiya so kapakatotoro' o kababaloy niyan a bagr a dalil na phakisabotan iyan a skaniyan na gtas.

So pman so mitharo' sa skaniyan na bagr a dalil a antaan a pamikiran na aya katharo' iran na; So *Ijma' Sarih* na skaniyan na bagr a dalil a gtas ka kagiya da' a sankaan on sa khabaloy a bagr a dalil a maggtas. Na so pman so *Ijma' Sukuti*, na mapiya pn kiamataan so kapnd o kababaloy niyan a kiaayonan sii ko kiasopaka on ogaid na tatap dn so di niyan katatankd na maaadn apiya pn kialbiyan o kapnd, sa kaphakiwariyan iyan so kakhaadn o sankaan ko kapakatotoro' o Ijma' na so kaaadn o sankaan na di khaadn so kaggtas, sa aya phakarinyag na so kaptharo'a sa skaniyan na bagr a dalil a antaan a pamikiran.

So pman so ginintas iran so pagltan o igira so tomtrn na maito' a di so miathk na khaadn so Ijma' a go so amay ka so tomirn na madakl a di so mitharo' na da' a khaadn a Ijma', sa biagr iran so pamikiran iran sa, so kiakowaa ko kattrn sa karina sa kiaayon na pantag oto sa karna ko margn a skaniyan na kamotowan a ndiyankaan ko diyanka' iyan, na so karna ko margn na sii khaadn ko kakhawaa ko kiatrn o maito

sa kiapakaayon kna o ba sii ko kiatrn o kadaklan ka kagiya so maito na miiitong a makaonot ko kadaklan. Na amay ka maadn so kiatrn o kadaklan na khaadn iyan oto a datar o ba aya dn a tomirn na so kalankapan langon, na amay ka mapayag so katharo' a sii makapoon ko kadaklan na khaadn iyan a datar o ba so kiapayag iyan na sii dn phoon ko kalangolangowan.

Sa aya izmbag kiran na: Aya maana a so misabap on na bialoy so katrn o maito a sii makadadarpa' ko kiapayaga ko kiapakaayon na kagiya di kiran khapakay so kibagakn ko kapayaga ko kasopak amay ka so kokoman a matatago' kiran na sopak ko inikokom a maaadn amay ka so komiokom na maito na go tomirn so kadaklan na mabagr a di so paganay ka kagiya so kadaklan na mapaparo ko kapayaga iran ko kasopaka ko kokoman o maito' na khaadn a so kiatrn iran na dalil ko kiapakaayon sa nggolalan sa aya taralbi.

SO KAPKHITANA' O IJMA'

Miapayag sa onaan sa aya marayag a tindg sii ko Ijma' na so kpit o mitharo' sa skaniyan na bagr a dalil a mamamantk ko masa a kamataani ron sii ko apiya antonaa a masa sa minitogalin rki tano sa katogalin a mapiya sabap ko karinayag o manga dalil iran a go so kalobay o manga dalil o salakaw kiran, ogaid na ino minitana' so Ijma' a go kiamataan sii ko langowan o manga masa? Sa giyanan na phakarinyagn tano sii sankai a pangilay sa tharo'on tano a:

Amay ka mangndod tano ko manga Ijma' a so minitogalin rki tano na khatoon tano skaniyan a adn a minitana' on ko masa o manga Sahabah, ka datar o kiaopakat iran ko kakhipantaga o Ina a bai ko ika nm bagi ko kapangwaris, a go so madakl a manga ina a bai na kaphamagpdaan iran amay ka makadakl siran, go so di khapakay o mama a kna' o ba Muslim o ba niyan pangaromaa so babay a Muslimah, go so di khapakay o ba pangaromaa so ipag ko da pn kapopos o Iddah o pagari niyan, go so kiaopakat iran sa Haram so sibo' o baboy, go so di kakhapakay o ba pakandowayaa so babay a go so babo' iyan ki ama' iyan odi' na sii ki ina' iyan.

Go so kiaopakat iran ko kapagomani ko Bang ko gawii a Jumu'at, go so kiatimo'a ko manga isosorat a Qur'an ko masa o Abu Bakr, go so kiapakaisaisaa on ko masa o Uthman, go so kiagarobata ko manga taw a sianka' iran so kabgay sa Zakat ko masa o Abu Bakr, go so kiaharama ko Riba ko nm soson a so inaloy o Hadith. Sa langon dn anan na manga Ijma' a minitana' ko masa o manga Sahabah sa masasanday sa adn oto a sii ko Qur'an odi' na so Sunnah odi' na so Maslahat (kamapiyaan), sa tiarima' o miakaoma ko oriyon o manga Sahabah sa da dn a somianka' on a isa bo', sa miatatap dn a giinglalbkkn sa taman dn sa masa tanowa'i a kapapantagan.

Go pd roo so kadaklan on a miaaloy ko manga kitab a Fiqhi a di tano katawan o anday kinitana' iyan, ogaid na sii ko oriyon o kiaplolobaa on na miapayag a so sabagi' on na aya pakaasal iyan na Fatwa a Sahabah a da' a miatoon a somiopak on, sa so sabagi' on na matag kiaopakatan ko manga Ulama ko isa a Mad'hab (kpit) odi' na so kiaopakat o kpit a pat, sa adn pn a matag tindg a daawa a da' a onayan iyan ogaid na pitharo' sa bontal a somosopak ko masa a giikandng'ga sa manga tindg sa pantag sa kithgl ko isa a pamikiran.

Na datar oto a so taw a phangnod ko manga masa o Ijtihad na khatoon iyan a adn a dowaa masa o manga Muslim, a so isa on na so masa o manga Sahabah ko da pn

kaadn o Morka (Fitnah) a so mianinggaposan ko kiabono' o Uthman, na so ika dow a masa na, so masa ko oriy an oto.

Na so masa a paganay na khatoon tano a so btad na mababaloy a Shura' ko manga Muslim. Sakataw a Khalifah a adn a manga salianti niyan ko manga ala' a ingd a magagakot siran o gakot a Ra'iyah (pagtaw a sisiyapn) o dato a Mulim a maontol. Sa so manga Wali ko manga Iqlim (manga ala a ingd) na pphangndod siran ko Khalifah ko nganin a pkhargnan siran on, na sii sankoto a masa na gii siran magijti had a go so manga salinggogopa' iyan sa ipphakawit iran so kiaompongan ko pamikiran iran sii sankoto a manga wali, sa so kamamaradika' na masisiyap a rk o kalankapan. Sa oman i isa na pphayagn iyan so pamikiran iyan sa mapayag, na so giikathitindga sa manga kpit na kallkaan kiran sa pantag sa an pkhalompiyo so manga pamikiran sa da dn a kakharn o Faqih ko kaptharo'a niyan ko pamikiran iyan, sa di ron khitgl so pamikiran o salakaw ron, sa aya antap o kalankapan na so kisampay ko bnar, sa amay ka mapayag a so bnar na sii matatago' ko salakaw ron na magaan so magaan na indod iyan so pamikiran iyan sa mangongonotan ko pamikiran o salakaw ron.

Sa miaadn a so giikandato'i ko manga ingd a manga ala na giimakanggolalan sa kazasaliob sa so pkhigayib ko pompongan o Khilafah na phagndod on ko kaadn o manga sabap, sa datar oto a so kanayik sa Hajji na mala' a giiiplimod o manga Muslim sa doniya, sa pkhasabapan oto sa kapphakalbod o kapkhaadn o Ijma' sabap ko kapkhatimo' o manga Ulama ko satiman a darpa', sa di dn dowadowa na khaadn roo so Ijma' ko sabaad a manga Mas'alah.

Sa kna' o ba langowan a miatharo' a kiaompongan kiran na ba Ijma' a Sarih, ka aya kadaklan on na Ijma' Sukuti, sa datar oto a adn a mianga aaloy roo a mas'alah a aya miatharo' na kiaompongan kiran ogaid na so kamataani ron na di kapopokasan sa kasosopaki ron, a skaniyan so katharo' o kadaklan kiran. Giyanan so manga mas'alah a masasanday sa pamikiran a pd sa Qiyas odi' na Maslahah, a so miarinayag sa minggolalan sa Bahs (pangilay) a so sabaad ko manga Fuqaha ko manga Sahabah na siopak iyan, sa minitogalin so pamikiran iyan sa pd o pamikiran o kadaklan.

Na sii pman ko oriy an ankanan a masa na miasagomparak so Ummah sa tlo lompok, (1) Khawarij (siran so sagorompong a lominiyo ko kadato' o Ali bin Abi Talib) (2) Shi'ah, a go (3) Jumhur a siran so miakilala sa oriy an ko ingaran a Ahl as Sunnah.

So Khawarij na di ran tatarimaan so Ijma' ka kagiya so kialiyo iran na sii siran phoon ko ompongan o manga Muslim sa mipokas siran on, na andamanaya i kaptharo'a on sa tharimaan iran so Ijma' a di ran pagayonan so salakaw kiran ko manga btad a kapagijti had a skaniyan i darpa' o Ijma' a so pphamagosayin tano a khabaloy a dalil ko oriy an o Kitab a go so Sunnah.

So pman so Shi'ah a so inibtad iran a ginawa iran ko pankatan a missnggay a makalalawan, sa bithowan iran so salakaw kiran sa kalankapan a kalilid, na di ran tatarimaan so Ijma', sa piakasndad iran so kiasopak iran sa di ran tharimaan so Sunnah a pianothol sa sii miakanggolalan ko salakaw kiran na andamanaya i kaphamikira sa kakhaadn kiran o kaopakat a go so salakaw kiran ka an kamataani so Ijma' a mititindg iyan so kalankapan o Ummah langon.

Go miapanothol tano sa onaan a aya bo' a tatarimaan iran a Ijma' na so Ijma' a matatago' on so Imam iran a Ma'sum, sa aya khatarima' na so pamikiran o Imam

kna' o ba so kiaompong o sagorompong samanoto na da' a b aroo Ijma' ko kamataani ron ka kagiya aya bo' a kakhatarima' oto na so kaadn o pamikiran o Imam a Ma'sum sa da dn a arga' o pamikiran o kalangkapan, sa giyoto so bithowan tano sa Ijma' a phipils a matag bontal a da' a maana niyan.

So pman so Ahl as Sunnah na miaadn siran a mipapayapat sii ko manga Ingd a Islam sa margn so kapkhatimo' o katharo' iran sii ko kokoman a Ijtihad a bago a salakaw ko minitogalin a pd ko manga Ijma' o manga Sahabah, inonta bo' so pkhaadn on a pkhasalak. Minsan pn adn a pkhaadn kiran a dato a maontol a phagokit ko onayan a kapmomosawira ogaid na so masa niyan na tanto a makmpt, a go da' a miatoon kiran a isa bo' a ba niyan pinggalbk so katimo' o langowan a Mujtahid ko satiman a darpa', ogaid na pzanaan iyan so sabaad kiran a aya niyan pkhatimo' sa pkhaadn kiran so Majlis Shura (katitimo' a kapmomosawira) sa pkhiado kiran so manga awid a akal ko manga kokoman, na so kapkhaopakat o datar anan a sagorompong na di khasanaan ko kakhamataani ko Ijma' sa datar o kiniropan on o manga Usuli.

Sa datar oto a adn a pkhaadn ko manga Ulama a giikathotogalin a go giikapakathotoona a go so manga Fuqaha a salakaw ko manga ala a ingd ogaid na margn so kapkhatankd iyan ko oman i Faqih a go sii ko langowan a masa sa ba niyan matimo' so langowan a pamikiran a manga salakaw.

Sa aya kalilid na giimagijtihad so oman i isa sii ko kokoman, sa da matatap so Ijtihad iyan ko kaoyagoyag iyan ogaid na pkhaalin ko giikapagalin o masa a piagintawan iyan.

Go ino ba miaadn so manga dato ko Umayyah a go so Abbasiyyah a ba iran sisiyapa so kapkhatimo' o manga pamikiran o manga Ulama a adn a moonot kiran na adn mambo a somosopak kiran a so pzankaan iran o ba siran makapangpd ko galbk anka'i a manga dato taman sa pphalagoyan iran so kathandingana ko kapangokom.

Langon dn a'i na manga btad a khabaloy tano niyan a pzanka' tano sa madakl ko kakhokoma tano sa ba khamataani so Ijma' a bago sii sankoto a manga masa, ogaid na minsan pn maaadn so sankaan na di tano khagtas so kapakadaa on sa maptharo' tano a miaadn so Ijma' sa minggolalan sa minitkaw, sa datar oto a di tano maphakada' so kababaloy niyan a bagr a dalil a amay ka kamataan a miakamoayan sa onot ko kalalangkap o kapakatotoro' o kababaloy niyan a bagr a dalil.

O pangndod tano ko manga Ulama ko Usul a miangaona, na khatoon tano siran langon ko kiasmbaga iran ko sagorompong a sasankaan iran so kakhaparo o Ijma' ko lawas iyan odi' na sii ko kababaloy niyan a bagr a dalil a mamamantk na aya sasarigan iran ko smbag iran na so kinitana' o Ijma' ko masa o manga Sahabah sa da' a miailay tano a isa kiran a ba adn a minitalingoma niyan a Ijma' a satiman a thitho a minitana' ko oriyan ankanan a masa, go so katharo' o sabaad kiran ko kapsmbaga ko mataan a miaompong siran ko oman i masa sii ko nganin na di oto phakaliyo ko kababaloy niyan a Ijma' a Sahabah a minitana' a go minitogalin a go miatatap so gii ron kanggalbka ko langowan o masa.

Sa giyanan na phakatoro' sa marani sii ko mataan a so Ijma' na da mitana' inonta bo' sankanan a masa.

Go pd ko manga Usuli a miangaona so taw a pitharo' iyan a mataan a so Ijma' na da mitana' inonta bo sii ko masa o manga Sahabah, odi' na so kalaan ko mas'alah niyan na sii bo minitana' ko masa iran.

SO PKHASANDAYAN KO IJMA'

Amay ka so Ijma' na skaniyan so kiaopakat o manga Mujtahidin sii ko isa a masa a pd ko manga masa sa adn oto a matitimo' siran na adn pman a mipaparak siran, na skaniyan na pkhaadn a pphakapoon ko Ijtihad o manga Mujtahid, na so kapagijihad na kapangilay ko kokoman o Allāh sii ko manga Dalil a go so manga Toos (Amarah) a so piakatindg o Kitab sa pantag sa kazawa'i ko manga kokoman iyan, na da' a khaadn a Ijtihad a khatarima' inonta bo' o makaphoonan sa dalil a khatarima' a pd ko manga dalil, sa da' a khaadn a Ijma' a da' a Sanad iyan (kasasandayan on).

Aya sndadan oto na igira miatarotop so Ijma' a go minitogalin na khitogalin a pd iyan so *sanad* iyan, ka o tharo'a tano a khamataan sa Ijma' a da' a *sanad* iyan na phakatonay oto sa kaphanaro' ko agama o Allāh sa da' a kata'o ron, na skaniyan na ribat na so Ummah na mapapalihara ko karibat.

Giyanka'i a *Sanad* na pkhaadn a phoon ko Qur'an, odi na so Sunnah, odi na so Qiyas, odi' na so al Maslahah.

Ogaid na khaimolngan a so Dalil a so masasanday ron a skaniyan so dalil a pzawa' ko kokoman o Allāh na di khabaloy a gtas ko kapakatotoro' iyan ko kokoman a khawahjib iyan so kakhatokawi ron, ka opama ka giyoto i btad iyan na khabaloy so Ijma' a di phakasawa' ko kokoman, ka kagiya so kata'o na miatatap sa minggolalan sankoto a dalil sa di dn pangindaw so kaadn on o Ijma' ko oriyen iyan.

Ka kagiya so datar anan a dalil na kna' o ba darpa' a Ijtihad, ka kagiya skaniyan so kaosara ko panagontaman sa pantag sa kaphakambowata ko kokoman a kitab, na so kakowaa ko kokoman a phoon ko dalil a gtas so kapakatotoro' iyan na di kailangan sa Ijtihad, na so giitharo' ko kakhawaa ko Ijma' a bagr a dalil na aya katharo' iran na; skaniyan a Ijma' na bagr a dalil a kitab sa so dn so ginawa niyan kna' o ba misasankot ko dalil iyan.

Na sa taw a aya kpit iyan na so Ijma' na di khaadn inonta bo' sii ko dalil a gtas a khawahjib iyan so katokawi ron, na khabinasa niyan so Ijma' sii ko pakaasal iyan, sa skaniyan a go so taw a pzankaan iyan so kabaloy o Ijma' a bagr a dalil na mlagid siran, sa da a mbidaan iran a rowar sa so paganay na zankaan iyan sa kasanka a phipils, na so ika dowan na zankaan iyan sa kasanka' a mapayag.

Aya ibarat o Ijma' a masasanday ko Kitab (Qur'an) na so Ijma' ko kiaharama ko kapangaromaa ko ina' a ba'i sa aya dalil on na so katharo' o Allāh a: *Hiaman rkano so manga ina' iyo*. Sa giyanan na titayan a hiaman iyan sa mapayag so kapangaromaa ko ina', sa khapakay a aya bantak on na hiaman rkano so manga pakaasal iyo a so makababangnsa kano ron sa kabangnsa a mamantk odi' na adn a kasankotan on, na so ina' a ba'i na pakaasal misabap sankanan a maana.

So pman so manga ibarat o Ijma' a masasanday ko Sunnah na madakl, pd on so Ijma' ko mataan a so sabala' a ski na saopak ko Diyat, a go so sabala' a lima na saopak ko Diyat, na so kada' o mbala' a ski na tarotop so Diyat sa datar oto so mbala' a lima.

Go pd roo so Ijma' ko kiaharama ko Riba sii ko manga soson a nm a so inaloy o Hadith a so pianothol o Ubadah bin as Samit a miakapoon ko Rasulullah ﷺ a pitharo' iyan a: *So bolowan ko bolawan, so pirak ko pirak, so bantad ko bantad, so sha'ir ko sha'ir (datar o margas) so tamr (korma) ko tamr, so timos ko timos, na ndatar a go mlagid sa makaphangana', na o makambida' anka'i a manga soson na phasa kano sa sa dn sa kabaya iyo amay ka makathangana'.*

So kababaloy o sanad o Ijma' a Kitab odi' na Sunnah na da dn kazosopaka'i, ogaid na aya kiazosopakaan na so kabaloy o sanad o Ijma' a so Qiyas odi' na so Maslahah ka kagiya kazosopakan so kababaloy ran a pd ko manga dalil, ogaid na aya marayag a pikhpitan o Jumhur na so kapapakay oto.

Ka kagiya aya pakaasal o Ijma' na so kiaijma' o manga Sahabah, na siran i mitharo' ko Qiyas a go so Maslahah a go bialoy ran a sanad o Ijma', sa so kiasobagi ron na sii ko oriyon o masa o manga Sahabah.

Aya ibarat o Ijma' a miasanday ko Qiyas na so pitharo' iran a: Mataan a so manga Sahabah na miaopakat siran ko kiapakasambi' o Abu Bakr a dato sa aya sanad iyan na so kinitaksn iran ko kadato (khilafah) sii ko kiapagimam iyan ko sambayang, ka kagiya so Rasulullah ﷺ na pitharo' iyan gowani a kapasangan ko kapkhasakit iyan a: Sogoa niyo so Abu Bakr a pagimami niyan so manga taw.

Sa giyoto i sabap a pitharo' o Umar ko manga Ansar gowani a masobag siran ko kadato a go so manga Muhajirin a: Ba niyo di katawi a so Rasulullah (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) na inisogo' iyan ko Abu Bakr a kapagimami niyan ko manga taw na antaa rkano i ikhababaya iyan a kaona'i niyan ko Abu Bakr, na pitharo' iran a: Mlindong kami ko Allāh o ba ami kaona'i so Abu Bakr.

Go pitharo' o sabaad ko manga Sahabah a: *Miasoat on so Rasulullah ko agama tano (ko kiapagimam iyan) na di tano ron ikhasoat so doniya tano (so kadato).*

Pd roo so kiaopakat iran ko khikitsan ko madakl san ko sakataw amay ka palaya siran on mono', sa masasanday oto sa Qiyas a so pitharo' o Ali ko Umar, ko kiatharo'a niyan sa; Hay Amirul Mu'minin miailay nka a opama ka so sagorompong na mamagogopa siran ko kapan'khawa ko onta sa pimbagibagi' iran ino photolan ka siran sa lima langon? Na pitharo' iyan a: Oway, na pitharo' o Ali a datar anan.

Aya ibarat o Ijma' a masasanday ko Maslahah na so kiaopakat iran ko kiaomani o Uthman ko bang ko alongan a Jumu'at, sa sii pphagbangi ko walay a az Zawra' sii ko padian sa al Madinah ka an katokawi o manga taw so kiapakasold o waqto o sambayang gowani a makadakl so manga Muslim sa miakablant so manga walay sa aya siandayan on na aya antap sankoto a bang na skaniyan so kapakatokawa ko manga taw, na so kasana'i ko bang a satiman sa datar o kianggolalan iyan ko masa o Rasulullah ﷺ a go so masa o dow a dato na phakatonay ko kakhada' o sambayang a Jumu'at ko kadaklan ko manga taw. Go pd roo so kiaopakat iran ko katimo'a ko Qur'an ko masa o Abu Bakr, a go so kapakaisaisaa on ko masa o Uthman, ka kalk sa o ba mada' so kadaklan on ko kapphamatay o khipakalalangag, a go linding ko kaadn o kazosopaka'i ron ko kandadakl o manga Qur'an a so isosorat o manga panonorat ko Wahi, sa da dn a somianka' roo a isa bo' a pd ko manga Sahabah.

SO RARAD O IJMA' KO SANAD IYAN

Miaosay tano sa onaan aso Ijma' a so skaniyan na dalil a pd ko manga dalil na di makapangingindaw sa Sanad a Gtas ko kapakatoto' iyan, ka kagiya da' a khitalingoma niyan a shayi a bago, sa aya bo a sndadan oto na khabagr iyan ankoto a sanad amay ka makapangingindaw sa kabagra on sii ko kazawa'i niyan ko kokoman o Allāh, ka kagiya giyoto na kna' o ba darpa' a kaphagijtihadan, ka so Ijtihad na di khaadn inonta bo' ko so kapakatoto' iyan na antaan a pamikiran a pd ko manga titayan odi na sii ko da' a titayan a miaaloy ron, sabap roo na khatankd a so sanad o Ijma' na dalil a antaan a pamikiran a titayan a pd ko Kitab odi na Sunnah odi na soson a pd ko manga sosonan o pamikiran. Sa amay ka datar anan na antonaa i rarad o Ijma' sii ko sanad iyan?.

So Dalil a (Dhanni) Antaan a pamikiran ko da pn kaadn o Ijma' na skaniyan na pzawa' ko kokoman o Allāh sa kasawa' a di khisampay ko pankatan a kaggtas ko kapakatoto' iyan, sa aya khasabot on o Faqih na antaan a pamikiran a marayag, na amay ka pakambowatn on o Mujtahid so kokoman iyan na di niyan khapatorayan so salakaw ron a Mujtahid sa ba niyan manggalbk, na go di niyan khalkhban so pinto' o kapagijtihadi ron o salakaw ron, sa oman i Mujtahid na maradika' ko kaphamimikirana niyan on sa pakambowatn iyan on so kokoman a khatoon iyan sabap ko pamikiran iyan, na so khakowa niyan on a kokoman na khipatoray niyan sa ginawa niyan. Mlagid o so kokoman iyan na kiaayonan iyan so kokoman o salakaw ron antaa ka miasopak iyan, sa datar oto a so Mujtahid a miagijtihad on sa paganay na khapakay ron a kapamimikirana niyan on pharoman sa taman sa makakowa on sa kokoman a sopak ko miaona a miapakambowat iyan on.

Ka kagiya aya kabbtadan on na so dalil na makaaawid sa madakl a maana, na so bantak on o kitab na di marinayag ko oman i phagilay ron a go di mattno' ko isa.

Na amay ka magijtihad on so manga Mujtahid sa kalangolongan iran sa makaisa sa matimo siran ko darpa' a satiman, odi na aya magijtihad on na so sagorompong kiran sa misampay siran ko kokoman sa katokawan o manga salakaw kiran na go iran ayoni sa mapayag odi na tomrn siran sa da' a ba on makasasapar a phakasapar kiran ko kapayaga iran ko pamikiran iran a makasosopak na khaadn anka'i a onga o ijtihad iran a skaniyan i mitoto' o Dalil sa gtas, a go skaniyan i bantak o Kitab, na so matatago' ko talikhodan iyan a pd sa manga antaan na kna' o ba aya mababantak o kitab, ka kagiya so Allāh na pialihara iyan anka'i a Ummah o ba maopakat ko ribat, na di tharimaan a akal ko oriyon anka'i a kiapalihara' o ba siran maopakat ko karibat, na khaadn a so riaotan sankai a manga Mujtahidin na skaniyan i bnar, sa skaniyan i khabaloy a kokoman a mattno', sa khitogalin so dalil ko kababaloy niyan a antaan a pamikiran sa khabaloy a dalil a gtas, ka kagiya da' a maana o maggtas odi mada' so sankaan, sa giyanka'i a manga Mujtahidin na miaopakat siran ko kapakadaa ko manga sankaan a salakaw, na sii sankai na phakaliyo ankanan a dalil o ba mabaloy a darpa' o Ijtihad, sa di khapakay ko isa a Mujtahid ko oriyon oto o ba niyan pagijtihadi pharoman sa bago a Ijtihad sii ko lomalangkap a manga pamikiran ko manga Usuli a so di ran isasarat ko kapiya o Ijma' so kaipos o masa o manga taw a miaopakat, sa khabaloy so kokoman a kiaopakatan a patoray ko langowan a Mujtahidin, a go sii ko manga taw a salakaw kiran sa phakaonot siran on.

Sii pman ko pamikiran o sagorompong a inisarat iran ko kapiya o Ijma' so kaipos o masa o miaompong, na di khabaloy so matag kiaopakat a ba kiran phakasapar ko kakhasoya iran on magijtihad, sa oman i isa na kabnar iyan a kakasoya niyan on

mamimikiran sa amay ka ikasoy o sabaad kiran so pamikiran iyan sa rondn miatay na di khamataan sa Ijma'.

Na sii ko dow a pamikiran na amay ka mapos so masa o manga taw a miaopakat a tatap siran dn ko kiaopakat iran na khabaloy ankoto a Ijma' a phakasapar ko taw a phakasalono' a pd ko manga Mujtahidin o ba niyan pagijtihadi pharoman, ka kagiya miatankd sa minggolalan sankoto a Ijma' a mataan a skaniyan na miakaliyo ko kababaloy niyan a darpa' a phagijtihadan, sa khatatap ankoto a Ijma' a patoray ko langowan o masa, sa so kakhitogalin iyan na apiya di dn minitogalin so Dalil iyan ka kagiya so Ijma' na mimbalo a dalil a makambibisa sii ko dalil.

Sabap roo na inisarat o manga Usuli sii ko kakhabaloy o taw a Mujtahid a kabaloy niyan a Faqih a katawan iyan so manga darpa' o Ijma' a miangaona ka an iyan di kaphagijtihadi so adn a Ijma' on.

Giyanan i rarad o Ijma' sii ko sanad iyan a khitogalin iyan phoon ko Dalil iyan a antaan a pamikiran sa sii khailay ko kambbtadan iyan sii ko dalil a maggtas ko mababantak o Kitab, sa aya khaonga oto na khasaparan so phakasalono' ko kapagijtihadi ron sa khipatoray kiran so kanggalbka ko inisogo' iyan amay ka katokawan iran ankoto a Ijma' a miaona.

Sa patot a tanodan, a giyankoto a rarad a tiankd tano na kna' o ba lankap ko langowan a Ijma' ogaid na mattndo' ko manga Ijma' a masasanday ko dalil a tatap ka datar o titayan a go so Qiyas a so phagndodan ko kapakatotoro' iyan ko kokoman sii ko maana o titayan, na so pman so Ijma' a masasanday sa Maslahah na amay ka so Maslahah na di phagalin ko kapphagalin o manga masa na so kokoman iyan na datar oto.

Amay pman ka so Ijma' na masasanday ko Maslahah a mattndo' so masa niyan a giimagalin ko kapzagad o manga gawii na khapakay a magalin so kokoman sa onot ko kapphagalin iyan, sabap roo na di khabaloy so Ijma' a patoray inonta bo' o matatap so Maslahah a so kasasandayan on ko paganay a masa niyan. Na amay ka mimbaropa na khapos so kapnggalbka ko Ijma', sa patoray ko Mujtahid a kapagijtihad iyan ko kiapagalin iyan ko katoona niyan ko kokoman a bago a khamataan iyan ko kanggalbka on so kamapiyaan.

SO KAPKHITOGALIN O IJMA'

So Ijma' ko kapkhitogalin iyan na datar o manga Titayan a adn oto a pkhitogalin sa giinggolalan sa Tawattur, odi na okit a Ahad.

Sa amay ka mitogalin sa nggolalan sa tawattur ka datar o kadaklan ko manga Ijma' a minitogalin a miakapoon ko manga Sahabah na da dn a kiazosopakaan on o manga taw a mitharo' on ko kababaloy niyan a bagr a dalil sa skaniyan na Ijma' a thitho a go bagr a dalil a wajib so kanggalbka on, sa paliyogat ko manga taw a khasampayan on, ka kagiya so kiatankd iyan na khabaloy a gtas.

Amay pman ka minitogalin sa minggolalan sa Ahad na miasobag on so manga Ulama, sa pd kiran so tiarima' iyan sa pitharo' iyan a; So Ijma' na khatankd sa nggolalan ko kitogalin iyan sa okit a sakataw sa khabaloy a wajib so kanggalbka on sa kna' o ba so kiatokawi ron, ka kagiya so Ijma' na dalil a khatankd so kakhitogalin iyan sii rkitano

sa nggolalan ko okit a kapkhitogalin o Sunnah a pianothol a miakapoon ko Rasulullah ﷺ, na amay ka mitogalin sa minggolalan sa gtas na kaphakisabotan iyan so kata'o, na amay ka okit a sakataw na kaphakisabotan iyan so kawawajib o kanggalbka on sa kna' o ba so kiatokawi ron, sa datar oto so Ijma' igira minitogalin sa minggolalan sa sakataw a khawajib so kapnggalbka ko kokoman iyan a kiaopakatan, sa di niyan kaphakisabotan so kiathakna' on o kata'o ko kiatankd o Ijma' sa khabaloy a bagr a dalil a antaan a pamikiran.

Go pd kiran so da iran itongn so Ijma' sa bagr a dalil, ka kagiya opama ka kamataani so Ijma' – a skaniyan so di khaadn o di makapoon ko sagorompong – na disomala a masima o salakaw ron a go itogalin iyan, ka kagiya so datar iyan na di maphagma ko manga taw a phanogalin, na so kinisibain iyan on sa skaniyan bo i miakatogalin on, na aya maana niyan na skaniyan bo i miakasima on, na skaniyan na mawatan sa di niyan datar so Hadith a pianothol a phoon ko Rasulullah (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ), ka kagiya di dn mipndaraynon so kitogalinn on o sakataw, ka kagiya so kiapoonan iyan na sakataw, na so kitogalin o thothol sa sakataw na aya khasabot on na antaan a pamikiran ko kiapakapoon iyan ko Rasūlullāh (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) na so kitogalin o Ijma' na di niyan anan kaphakisabotan ankanan a antaan a pamikiran.

Sa amay ka tharoon o tomiarima sankanan a Ijma' a so kitogalinn on o sakataw na di niyan khipatoray so kinisibain iyan on sa skaniyan bo ko kiatokawi ron ka kagiya khapakay a so salakaw ron na miasima iyan mambo' ogaid na da niyan togalinn, sa di oto khapalagoyan.

Sa tharo'on tano kiran a: So tindg iran na di rki tano pnggolalan, ka kagiya so kasisiyapa o manga taw ko kipthogalinn ko Ijma' a so matatago' on so onga a piakalkk na pkhisogo' iyan kiran so kitogalinn on ko katokawi ran on ka odi ran togalinn na khabaloy so kinibagakn iran on a kadadaga oto ko pagtaw, na so kaontol iran na izapar iyan kiran oto, na so kitogalinn on o sakataw na di oto phakatokas ko kaontol iyan ka kagiya khapakay a miaribat sa piangantap iyan so kna' o ba Ijma' sa Ijma' sabap ko di niyan katawi ko somiopak on, sabap roo na pitharo' o Ahmad a: Sa taw a tontotn iyan so Ijma' na skaniyan na bokhag ka khapakay a so manga taw na mizosopaka' siran.

Aya ibarat o Ijma' a pianothol a sakataw na so pitharo' iran ko katharo' o Ubaydah as Salamani a: Da maopakat so manga Sahabah o Rasulullah ko shayi' sa ba datar o kiaopakat iran ko kasiyapa ko pat rakaat a Sunat ko onaan o Lohor, a go so kapangabalaga ko sambayang a zobo, a go so kahaharam o kapangaromaa ko ipag ko da pn kaipos o Iddah o pagari niyan.

وَأَقُولُ قَوْلِي هَذَا وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِي وَلَكُمْ وَلِسَائِرِ الْمُسْلِمِينَ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ فَاسْتَغْفِرُوهُ
إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ.

Wa aqūlu qawlī hādā wa astagfirullāha lī wa lakum wa lisāiril Muslimīn min kullī dambin fastagfirūhu innahu Huwat Tawwābur Rahīm.